

"וזכרתי את בריתי יעקוב"

יעקב אבינו לקח מאליהו אות ו' שהיא אמת כדי שיקרב את הגאולה עם האמת של יעקב

בפרשתנו פרשת בחוקותי (ויקרא כו-מב):
"וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור". בפירוש רש"י מביא על כך ענין פלא: "בחמשה מקומות נכתב [יעקוב] מלא [אות ו'] ואליהו חסר, בחמשה מקומות יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון, שיבוא ויבשר גאולת בניו".

וכתב על זה רבינו אליהו מזרחי בפירושו על רש"י: "לא ידעתי טעם לחמשה מקומות, כי כבר היה מספיק זה במקום אחד. ושמה היה זה כאילו נשבע בחמשה חומשי תורה". אבל בפירוש "גור אריה" להמהר"ל חולק על כך: "ואין זה טעם, דכיון דנטל אות משמו של אליהו לערבון, למה היה צריך שבועה, ואם שבועה למה ערבון".

לכן מבאר המהר"ל טעם אחר, כי יעקב אבינו לקח תקיעת כף מאליהו הנביא שיבשר על הגאולה, והנה בכף היד יש ה' אצבעות שכל אצבע היא בצורת אות ו', וזהו שלקח יעקב מאליהו תקיעת כף מה' פעמים אות ו' כנגד ה' אצבעות היד, ובלשון קדשו:

"יש לומר כי הנותן ערבון נותן לו כף יד, כדכתיב (משלי ו-א) בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפך... ויש חמשה אצבעות בכף היד, לכך נטל בחמשה מקומות הוי"ו של אליהו, כאילו כפו שהוא חמשה אצבעות הם אצל יעקב, והאצבע דומה לוי"ו, לכך הוי"ו מן אליהו חסר, והיא נתונה ליעקב. ובמסכת אהלות (פ"א מ"ח) מונה שלשים איברים בפיסת יד של אדם, וחמשה ואו"י"ן הם שלשים, שלקח יעקב פיסת ידו של אליהו לערבון שיבוא ויגאל את בניו".

אמנם כל משכיל יבין שהדברים עדיין צריכים ביאור, לשם מה לקח יעקב אבינו תקיעת כף מאליהו הנביא שיבשר לישראל על הגאולה, וכי יעלה על הדעת שלא ימלא את השליחות שיטיל עליו הקב"ה באחרית הימים, כדברי הנביא (מלאכי ג-כג): "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

ביאור נשגב של ה"שם משמואל" אות ו' היא אות אמת

פתח דברינו יאיר לברר מקחו של צדיק דברי המהר"ל בענין תקיעת הכף שלקח יעקב אבינו מאליהו הנביא, בהקדם רעיון נשגב של ה"שם משמואל" (פרשת בחוקותי שנת תר"ע ד"ה וזכרתי), אשר דיבר בקדשו לבאר הענין שלקח יעקב אות ו' משמו של אליהו, על פי מה שביקשה רחב מהמרגלים (יהושע ב-יב): "ונתתם לי אות אמת". ומפרש בזה הקדוש (פרשת ויחי רמא): שביקשה אות ו' שהיא אות אמת: "ומאי איהו אות אמת, דא את ו'". ומביא ה"שם משמואל" הוכחה כי אמת היא דין, ממה ששינוי בגמרא (עבודה זרה ג):

"אמר רב יהודה אמר רב, שתיים עשרה שעות היו היום, שלש הראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, שניות יושב וזן את כל העולם כולו, כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים, שלישיות יושב וזן את כל העולם כולו מקרני ראמים עד ביצי כנים, רביעיות יושב ומשחק עם לוייתן, שנאמר לויתן זה יצרת לשחק בו".

לפי זה מבואר בגמרא (שם ד): ונפסק להלכה (אור"ח סימן תקצא ס"ח), שאין להתפלל בראש השנה תפלת מוסף ביחיד בשלש שעות הראשונות של היום כשהקב"ה עוסק בתורה, כי אם בשלש שעות השניות כשהוא יושב וזן את כל העולם. ומפרש הטעם לכך: "תורה דכתיב בה אמת, דכתיב (משלי כג-כג) אמת קנה ואל תמכור, אין הקב"ה עושה לפניו משורת הדין, דין דלא כתיב ביה אמת, הקב"ה עושה לפניו משורת הדין". הרי מבואר כי "אמת" היא דין.

והנה אליהו הנביא נקרא אמת כמו שכתוב (תהלים מג-ג): "שלח אורך ואמתך". ופירש רש"י: "מלך המשיח שנדמה לאור, שנאמר (שם קלב-יז) ערכתני נר למשיחי, ואליהו הנביא שהוא אמיתי נביא נאמן". וכן תיקן הפייטן בזמירות למוצאי שבת (איש חסיד): "ופרח לו איש האמת".

לפי זה מבאר ה"שם משמואל" כמין חומר, הטעם שלקח יעקב את האות ו' משמו של אליהו, כי כשראה יעקב אבינו שעתיד הקב"ה לשלוח את אליהו להכין את ישראל לגאולה, חשש כי בהיותו איש האמת שהיא מדת הדין, לא יבוא לבשר על הגאולה רק כאשר יהיו ישראל ראויים במדת הדין, לכן נתחכם יעקב לקחת משמו של אליהו את האות ו' שהיא אות אמת: "שלא תהיה מדת אמת אצלו בשלימות עד אחר גאולת ישראל, למען תוכל להיות הגאולה לפניו משורת הדין".

ויש להוסיף תבלין על פי המבואר בזה הקדוש ברעיא מהימנא (פרשת פנחס רמד): כי יעקב הוא כנגד אות ו': "ו' איהו לקבל יעקב". והרי זה מתאים להפליא עם המבואר בזה הקדוש הנ"ל: "ומאי איהו אות אמת, דא את ו'", שהרי מדתו של יעקב היא אמת כמו שכתוב: (מיכה ז-ט) תתן אמת ליעקב". הנה כי כן מבואר היטב הטעם שלקח יעקב מאליהו אות האות ו' שהיא "אמת", כי לקח ממנו משכון את מדת האמת שהיא שייכת לו, כדי שיגאל את ישראל לפניו משורת הדין.

יעקב אבינו לקח תקיעת כף מאליהו שיקרב את הגאולה ביד ימין שהיא חסד

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שביאר המהר"ל, כי יעקב לקח ה' פעמים אות ו' משמו של אליהו, כנגד ה' אצבעות שהן בצורת ה' פעמים אות ו', כי בכך לקח יעקב תקיעת כף מאליהו שיבשר על הגאולה, על פי הידוע כי כשנותנים תקיעת כף היא ביד ימין. והנה ידוע כי יד ימין היא כנגד מדת החסד ויד שמאל היא כנגד מדת הדין, הנה כי כן מטעם זה לקח יעקב תקיעת כף מאליהו ביד ימין, כדי שיבוא לבשר על הגאולה מתוך מדת החסד שהיא יד ימין.

ויש להוסיף פרפרת נאה לחזק רעיון זה, כי אם נתבונן בה' מקומות שהזכיר הכתוב שמו של אליהו חסר ו', נראה כי ד' מהם נזכרו בספר מלכים ב' פרשה א', והנה הם: הראשון (שם פסוק ג): "ומלאך ה' דיבר אל

רש"י: "בחמשה מקומות יעקב נטל את [ו'] משמו של אליהו ערבון, שיבוא ויבשר גאולת בניו"

מהר"ל: יעקב לקח מאליהו תקיעת כף בה' ווי"ן, שהן צורת ה' אצבעות היד שיבשר על הגאולה

שם משמואל: יעקב לקח האות ו' שהיא אות אמת, שלא יגאל אליהו את ישראל במדת הדין שהיא אמת

יעקב אבינו לקח מאליהו תקיעת כף ביד ימין שיגאל את ישראל במדת החסד ולא במדת הדין

ותמהו המפרשים, הלא בבריאת האדם אמר הקב"ה (בראשית א-כו): "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", ופירש רש"י: "ענותנותו של הקב"ה למדנו מכאן... שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן". הנה כי כן למה השליך הקב"ה את האמת ארצה, הלא בסך הכל הביעה את דעתה על מה שנשאלה האם לברוא את האדם.

"חותמו של הקב"ה אמת" לדון כל אדם לפי מה שהוא

רחש לבי דבר טוב לפענח חידה סתומה זו, בהקדם לבאר מה שבחר הקב"ה לחותמו מדת "אמת" כמו ששינו בגמרא (שבת נה): "חותמו של הקב"ה אמת". ופירש רש"י: "אמצעית לאותיות וראשון ואחרון, על שם [ג'] פסוקים בישעיה מא-ד, מד-ו, מח-יב) אני ראשון ואני אחרון ואני הוא". פירוש אות א' היא האות הראשונה לרמז שהקב"ה הוא ראשון לכל הנבראים, אות ת' היא האות האחרונה לרמז שהקב"ה הוא אחרון לכל הנבראים, האות מ' היא האות האמצעית לרמז שהקב"ה שולט לבדו בעולם בבחינת "אני הוא".

והנה מה שכתב כי האות מ' היא אמצעית לכל האותיות, הכוונה בזה כאשר נצרף את ה' אותיות מנצפ"ך הסופיות במקומן בתוך האל"ף ב"ת, שאז לפני האות מ' ישנן י"ג אותיות הראשונות מצד ימין: א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, כ, ל, ואחרי האות מ' ישנן י"ג אותיות מצד שמאל: ס, ע, פ, פ, צ, ק, ר, ש, ת. נמצא כי האות מ' היא האות הי"ד שהיא ממש באמצע בין כל האותיות.

ונראה לבאר לפי זה ענין חותמו של הקב"ה אמ"ת, על פי מה ששינו במשנה (אבות פ"ב מ"ד): "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו". ופירש הרע"ב: "אם ראתי חברך שבא לידי ניסיון ונכשל, אל תדינהו לחובה, עד שתגיע לידי ניסיון כמותו ותינצל". בספר "מסכת אבות עם פירוש שפת אמת" (שם) מביא על כך ענין נפלא שאמר ה"שפת אמת" בשיעוריו על פרקי אבות על משנה זו: "אל

שמדתו תפארת הכלולה מחסד ומדין הוא: "איש תם יושב אהלים" - בין אהל אברהם שהוא חסד ובין אהל יצחק שהוא דין, הרי לנו דברים ברורים כי אמת היא רחמים. וכן משמע כי "אמת" היא מדת הרחמים, ממה שהזכיר הקב"ה מדת "ואמת" בין י"ג מדות של רחמים, כמו שכתוב (שמות לד-ו): "ה' אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת".

הנה כי כן איך זה מתאים עם המבואר בגמרא, כי תורה שנקראת "אמת" אין הקב"ה עושה לפני משורת הדין, וכן ממה שמבשרים על בשורות רעות: "ברוך דיין האמת". עוד ראוי לבאר, איך יתכן כי בג' שעות הראשונות של היום כשהקב"ה יושב ועוסק בתורה אינו עושה לפני משורת הדין, ובג' שעות השניות כשהוא יושב ודן את כל העולם הוא כן עושה לפני משורת הדין.

"מה עשה הקב"ה, נטל אמת והשליכו לארץ"

כדי ליישב כל זה אשא עיני אל ההרים לבאר מאמר פלא בדברי חכמינו ז"ל, על הוויכוח שהיה בין מלאכי השרת עם הקב"ה על בריאת האדם, והנה הדברים במדרש (ב"ר ח-ה):

"אמר רבי סימון, בשעה שבא הקב"ה לבראות את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים וחבורות, מהם אומרים אל יבא ומהם אומרים יבא, הדא הוא דכתיב (תהלים פה-יא) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו. חסד אומר יבא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יבא שכולו שקרים, צדק אומר יבא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יבא דכוליה קטטא [שכולו מריבות].

מה עשה הקב"ה, נטל אמת והשליכו לארץ, הדא הוא דכתיב (דניאל ח-יב) ותשלך אמת ארצה. אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך [רש"י: "חותמו של הקב"ה אמת"], תעלה אמת מן הארץ, הדא הוא דכתיב (תהלים פה-יב) אמת מארץ תצמח".

אליה". השני (שם פסוק ד): "וילך אליה". השלישי (שם פסוק ח): "אליה התשבי". הרביעי (שם פסוק יב): "ויען אליה וידבר אליהם". ואילו הפעם החמישית נזכר אליה חסר ו' בפסוק (מלאכי ג-כג): "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

ולפי המבואר הענין הוא נפלא מאד, כי מאחר שבפסוק זה מדובר כאשר ישלח הקב"ה את אליהו להכין את ישראל לקראת הגאולה, לכן השלים הכתוב את ה' פעמים ו' שלקח יעקב משמו של אליהו דוקא בפסוק זה, ללמדנו שהקב"ה מקיים מה שעשה יעקב לקחת תקיעת כף בה' אצבעות של ה' פעמים אות ו' שלקח מאליהו, כדי שיגאל את ישראל ביד ימין שהיא מדת החסד.

וזהו פירושו הכתוב: "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא", חסר האות ו' החמישית שלקח יעקב תקיעת כף מאליהו, "לפני בוא יום ה' הגדול והנורא", ומפרש ואומר לשם מה לקח יעקב מאליהו תקיעת כף, "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", שאפילו אם לא יהיו ראויים לגאולה מצד מדת הדין שהיא אמת, יגאל אותם ביד ימין שהיא מדת החסד, על ידי שיעורר את ישראל שישבו בתשובה, "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", במהרה בימינו אמן.

ישוב הסתירה בענין אמת אם היא דין או רחמים

אמנם בעצם הביאור של ה"שם משמואל" הנ"ל, שיעקב אבינו לקח מאליהו הנביא משכון את האות ו' שהיא אות אמת, כדי שלא יגאל את ישראל במדת הדין שהיא אמת כי אם במדת החסד, כעבדא קמיה מאריה אמרתי אשיחה וירווח לי להביע מה שיש לתמוה על ביאור זה, כי אמנם כן בגמרא הנ"ל מפורש: "תורה דכתיב בה אמת... אין הקב"ה עושה לפני משורת הדין".

אולם מצינו סתירה עצומה לכך, שהרי מדתו של יעקב היא אמת כמו שכתוב (מייכה ז-כ): "תתן אמת ליעקב", וידוע מה שמבואר בזוהר הקדוש ובכתבי האריז"ל כי מדתו של יעקב היא תפארת שהיא מדת הרחמים. וכן כתב המקובל האלקי הרמ"ק ב"פרדס רמונים" (שער כג פ"א): "אמת. כל המפרשים הסכימו היות התיבה הזו רומז אל התפארת, ופסוק מלא הוא תתן אמת ליעקב, ויעקב מרכבה לתפארת".

וכן מבואר בזוהר הקדוש (ח"ב רעו): "דתפארת דאקרי אמת ואקרי בה יעקב שלימא... הדא הוא דכתיב (בראשית כה-כז) ויעקב איש תם יושב אהלים, ועאל לכל סטרין לרחמי ולדינא". פירוש, יעקב

"אמת", כי אמת היא דבר המתקיים לעד, כמו שכתוב (משלי יב-ט): "שפת אמת תכון לעד". אבל אצל הבינונים אין היראה והאהבה מתקיימת רק בשעת התפלה, אך עם כל זאת לפי ערך המדרגה של הבינוני עבודה זו היא עבודה של אמת, לפי זה הוא אומר בלשון קדשו:

"כי הנה מדת אמת היא מדתו של יעקב, הנקראת בריח התיכון המבריא מן הקצה אל הקצה, מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין, ובכל מעלה ומדרגה מבריא תוך נקודה האמצעית, שהיא נקודת ובחינת מדת אמת שלה, ומדת אמת היא נחלה בלי מצרים, ואין לה שיעור למעלה עד רום המעלות, וכל מעלות ומדרגות שלמטה הם כאין לגבי מעלות ומדרגות שלמעלה מהן".

ועתה בא וראה כי רעיון נשגב זה של בעל ה"תניא", בענין חותם האמת מדתו של יעקב המבריא מן הקצה אל הקצה, הנה הוא עובר מן הקצה אל הקצה גם בכל הדורות, כי הדורות הראשונים שהיו צדיקים גמורים הם בבחינת האות א' של אמ"ת, הדורות האמצעים הם בבחינת האות מ', והדורות האחרונים של עקבתא דמשיחא הם בבחינת האות ת', כמו שכתב רבינו חיים וויטאל ב"שער הגלגולים" (הקדמה לח) בשם מורו ורבו רבינו האריז"ל:

"פעם אחת שאלתי למורי ז"ל, איך היה אומר לי שנפשי היתה כל כך מעולה כזכור לעיל, והרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו. ואמר לי, דע לך, כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא, כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול ככמה מצוות גדולות שבדורות אחרים, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאד מאד לאין קץ, מה שאין כן בדורות ראשונים, ואילו הייתי בדורות הראשונים, היו מעשי וחכמתי נפלאים מכמה צדיקים הראשונים".

הרי לנו דברים ברורים כי גם בנוגע לשרשרת הדורות, מבריא חותמו של הקב"ה אמת מן הקצה אל הקצה, לדון כל דור ודור לפי בחינת האמת של הדור ההוא, ולכן בדורנו שהוא דור של עקבתא דמשיחא שהניסיונות רבו מאד, גם מעשה קטן נחשב כאילו עובדים את הקב"ה עבודת אמ"ת.

הקב"ה השליך אמת ארצה לדון את האדם לפי מקומו

הנה כי כן יאירו עינינו וישמח לבנו להבין דברי חכמים וחידותם, כי כשהתייעץ הקב"ה עם מלאכי השרת אם לברוא את האדם, אמרה אמת שהיא חותמו של הקב"ה: "אל יברא שכולו שקרים". הביאור בזה, כי מאחר שחותם האמת מבריא מן

ביאור המדרש: בשעת בריאת האדם אמרה אמת: "אל יברא שכולו שקרים", השליך הקב"ה אמת ארצה

"חותמו של הקב"ה אמת", כי אמ"ת כלולה מהאות הראשונה א', מהאמצעית מ', ומהאחרונה ת'

בעל התניא: מדתו של יעקב אמת היא בריח התיכון המבריא מן הקצה אל הקצה בכל המדרגות

הקב"ה השליך אמת ארצה, כי בהיותה למטה תשכיל להבין המלחמה הקשה שיש לאדם עם היצר הרע

על פי האמור נשכיל להבין מה שדרשו בגמרא (יבמות קכא): מקרא שכתוב (תהלים נ-ג): "סביבו נשערה מאד, מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביבו כחוט השערה". והיינו כי לפי גודל מדרגתם שהם בבחינת האות א' של אמ"ת, דורש הקב"ה מהם שיעבדו את ה' במדרגה גדולה של אמ"ת בבחינת האות א' שבה. ואת הבינונים דן הקב"ה בבחינת האות מ' של אמ"ת, שהיא ממוצעת בין האמת של הצדיקים לאמת של הרשעים.

אך לעומת זה דן הקב"ה את הרשעים באות ת' של אמ"ת, כי אפילו אם האמת אינה בשלימות אצלם בכל ג' האותיות מתחילתה עד סופה, עם כל זאת בהיותו מכיר את יצרם בבחינת: "כי הוא ידע יצרנו", הרי הוא מאריך אפו עמהם עד שיחזרו בתשובה לפי מדרגתם. וזהו ששינוי בגמרא (קידושין מט:): "המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדתו". כי הרשע לפי שפלות מדרגתו גם בהרהור תשובה לכד הרי הוא כבר בבחינת צדיק.

מדת אמת היא בריח התיכון המבריא מן הקצה אל הקצה

תמכתי יתדותי ללמוד רעיון נשגב זה ממשנתו הטהורה של רבי שמעון בר יוחאי בעל ההילולא בל"ג בעומר בזהר הקדוש (פרשתנו קעה:): "אמר רבי שמעון, (שמות כו-כח) והבריא התיכון בתוך הקרשים מבריא מן הקצה אל הקצה, דא הוא יעקב קדישא שלימא". ומצינו ביאור נפלא על כך בדרך עבודה השווה לכל נפש בדברי בעל ה"תניא" ב"לקוטי אמרים" (פרק יג), כי בחינת יעקב שמדתו אמת מבריא מן הקצה אל הקצה, שכל אחד עובד את ה' לפי מדרגתו במדת האמת.

על פי האמור הוא מבאר בדברי קדשו, מה שעמד על המחקר בענין עבודת הבינונים, שאינם יכולים להתעורר באהבת ה' ויראת ה' כי אם בשעת תפלה, כי הן אמת שלגבי הצדיקים העובדים את ה' ביראה ובאהבה כל היום, אין זו נקראת עבודת

תדין את חברך עד שתגיע למקומו, כלומר ולמקום חברך אי אפשר להגיע לעולם, כי לא כל דעות בני אדם שוות, ולכן אל תדין לחברך כלל".

על פי האמור נשכיל להבין הטעם שהקב"ה הוא מלך המשפט הדין את כל בני העולם, כי מאחר שהוא יתברך ברא את כל בני האדם, הרי הוא מכיר את תכונות נפשם לטוב ולרע, לכן רק לו נאה ולו יאה לדון אותם כי הוא מגיע למקומם. וזהו שאמר דוד המלך (תהלים לג-ג): "משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם, ממכון שבתו השיגח אל כל יושבי הארץ", ומפרש הטעם לכך, "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם". וכן אמר עוד (שם קג-ד): "כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו". וזהו שכתוב (ירמיה יז-י): "אני ה' חוקר לב, בוחן כליות, ולתת לאיש כדרכיו כפרי מעלליו".

ג' אותיות אמ"ת כנגד צדיקים בינונים רשעים

בדרך זו במסילה נעלה לבאר ענין: "חותמו של הקב"ה אמת", על פי מה שמצינו ג' כיתות בישראל: צדיקים, בינונים, רשעים, כמו ששינוי בגמרא (ברכות סא:): "צדיקים יצר טוב שופטין... רשעים יצר רע שופטין... בינונים זהו זה שופטין". וכן מבואר בגמרא (ר"ה טז): "אמר רבי יוחנן, שלשה ספרים נפתחים בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינונים".

מעתה יש לומר כי זהו ביאור חותמו של הקב"ה הכלול מג' אותיות אמ"ת, כי הקב"ה שופט כל אחד מישראל לפי ערכו ומדרגתו, החל מהצדיקים שהם בבחינת האות א' של אמ"ת, והמשך בבינונים שהם בבחינת האות מ' של אמ"ת, וכלה ברשעים שהם בבחינת האות ת' של אמ"ת, וכן כל שאר ישראל שהם בבחינת שאר האותיות של האל"ף ב"ת, המפוזרות בין ג' אותיות אמ"ת כל אחד לפי מדרגתו, לפעמים הם קרובים יותר לצדיקים, לפעמים קרובים יותר לבינונים, ולפעמים ח"ו לרשעים ה' ישמרנו.

"נגלה עליו הקב"ה ואמר לו, מה לך פה אליהו, אמר לו קנא קנאתי, אמר לו הקב"ה לעולם אתה מקנא, קנאת בשיטים על גילוי עריות, שנאמר פנחס בן אלעזר, וכאן אתה מקנא, חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך, מכאן התקינו חכמים שיהיו עושין מושב כבוד למלאך הברית".

אולם יעקב אבינו אף שמדתו אמת בבחינת: "תתן אמת ליעקב", עם כל זאת בהיותו שורש לכל בית ישראל, הרי הוא דן את כל אחד מישראל לפי מדרגתו, כמו שכתוב בברכות שבירך את י"ב השבטים לפני פטירתו (בראשית מט-כח): "כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, וזאת אשר דבר להם אביהם, ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם". ומטעם זה דורש עליו הזוהר הקדוש הנ"ל: "והברית התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה, דא הוא יעקב קדישא שלימא", כי הוא דן כל אחד לפי מדרגתו במדת האמת.

לכן נתיירא יעקב שמא יבוא אליהו לבשר על הגאולה לפי האמת שלו, שהיא בבחינת מדת הדין הכלולה במדת תפארת, דהיינו רק אם יעבדו ישראל את ה' באמת לפי מדרגתו הגדולה בבחינת אות א', והרי לפי מה שלמדנו מדברי רבינו האריז"ל שאמר לתלמידו מהרח"ו: "כי מעשה קטן מאד בדור הזה, שקול ככמה מצוות גדולות שבדורות אחרים, כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאד מאד לאין קץ, מה שאין כן בדורות ראשונים".

על כן נתחכם יעקב לקחת מאליהו את האות ו' שהיא אות אמת למשכון, וצירפו לשמו יעקב"ב מלא ו', כדי שידון את ישראל לפי האמת של יעקב, שבירך את כל אחד מהשבטים לפי האמת שלו. ומה שלקח ממנו את האות ו' רק למשכון הוא, כי אחרי הגאולה כשיתבטל היצר הרע יחזיר לו יעקב את האות ו', כי אז יעבדו כל ישראל את ה' במדרגה הגדולה בבחינת האמת של אליהו.

כיון שבאנו לידי כך הנה מה טוב להבין בזה ביתר שאת דברי המהר"ל, כי יעקב לקח ה' פעמים אות ו' משמו של אליהו, כדי לקחת ממנו תקיעת כף בה' אצבעות שהן בצורת ה' פעמים אות ו', וביארנו שהתכוון לקחת ממנו תקיעת כף ביד ימין, כדי שיגאל את ישראל במדת החסד ולא ביד שמאל שהיא מדת הדין, ולפי כל מה שנתבאר בענין מדת האמת של יעקב שהיא מדת תפארת הכלולה ממדת החסד ומדת הדין, הכוונה בזה כי יעקב לקח מאליהו תקיעת כף מאליהו ביד ימין, כדי שיבוא לבשר על הגאולה מתוך מדת החסד שהיא יד ימין הכלולה במדת תפארת, במהרה בימינו אמן.

דריקעא", הנה מאחר שהתורה נקראת אמ"ת, ושם בשמים הרי האמת היא דין גמור בבחינת האות א' שבה, לכן בג' השעות הראשונות כשהקב"ה עוסק בתורה בשמים, אין הוא עושה לפני משורת הדין.

אך לעומת זה בג' השעות השניות, כאשר הקב"ה יושב ודן את כל בני העולם, הנה מאחר שהוא דן את בני העולם בעולם הזה, הרי הוא מקיים: "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", ואז הוא עושה כמו שעשה בשעת בריאת האדם, שהוא משליך כביכול את חותמו אמת ארצה, לדון את בני האדם לפי מקומם ומצבם בבחינת האות ת' של אמ"ת, ואז הוא עושה לפני משורת הדין כמבואר בגמרא (שם): "כיון שרואה שנתחייב עולם כלייה, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים".

מעתה ירווח לנו ליישב כל הסתירות בענין מדת אמת אם היא דין או רחמים, כי לפי מה שנתבאר אמת היא מדתו של יעקב תפארת, שהיא מדת הרחמים הכלולה מחסד ומדין גם יחד, ומטעם זה היא נקראת אמ"ת שהיא חותמו של הקב"ה, כי במדה זו דן הקב"ה כל אחד כפי המדה שהוא ראוי לה, מי שראוי לחסד, דן אותו הקב"ה במדת החסד הכלולה במדת תפארת, ואז האמת היא חסד גמור. ומי שראוי ח"ו להיענש בדין, דן אותו הקב"ה במדת הדין הכלולה בתפארת, ואז האמת היא דין.

יעקב לקח מאליהו את האות ו' כדי שיקרב הגאולה ברחמים

מעתה יאירו עינינו להבין המעשה הנשגב של יעקב אבינו, שלקח את האות ו' משמו של אליהו הנביא למשכון, שיבוא ויבשר על הגאולה השלימה באחרית הימים, על דרך שביאר ה"שם משמואל", שלקח ממנו את האות ו' שהיא אות אמת, שלא יגאל את ישראל במדת האמת שהיא דין אלא במדת הרחמים.

אך לפי דברינו יש להוסיף תבלין לבאר הכוונה בזה, כי אליהו הנביא שהוכתר בתואר "אמת", הנה מצד מדרגתו הגדולה היה בבחינת צדיקים הנידונים באות א' של אמ"ת, ומגודל צדקתו היה מקנא קנאת ה' צבאות לקטרג על ישראל, כמו שכתוב (מלכים א' יט-י): "ויאמר קנא קנאתי לה' אלקי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל". והקפיד הקב"ה עליו שהוא מקטרג על ישראל כמבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק כט):

הקצה אל הקצה בכל העולמות, נמצא שכל זמן שהאמת היתה בשמים בין כל מלאכי השרת שאין בהם יצר הרע, היתה מאירה בבחינת האות א' שבה שהקב"ה מדקדק שם כחוט השערה, ולכן יפה אמרה לפי מקומה איך אפשר לברוא את האדם שכולו שקרים היפך האמת.

אולם הלא כלל גדול שנינו במשנה: "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", לכן נתחכם הקב"ה כפי שאומר המדרש: "מה עשה הקב"ה, נטל אמת והשליכו לארץ", כדי שתדון את האדם לפי מקומו למטה בארץ שיש שם יצר הרע, ועל ידי זה תתגלה שם בבחינת האות ת', כי זהו סוד חותמו של הקב"ה אמ"ת, שהוא מבריה מן הקצה אל הקצה אפילו בין הרשעים שהם בבחינת אות ת', וכאשר תהיה שם ותראה את כל הניסיונות הקשים והנוראים של בני אדם, תוכל להבין כי בסופו של דבר ראוי לברוא את האדם, שתפקידו בקודש להילחם מלחמת חורמה כנגד היצר הרע, ואפילו אם יפול ח"ו בידו יש לו תיקון בתשובה.

הנה מה טוב ומה נעים להבין בזה שיח סוד בין מלאכי השרת להקב"ה בעקבות מה שהשליך הקב"ה אמת ארצה: "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבון העולמים מה אתה מבזה תכסיס אלטיכסייה שלך", כלומר איך אתה מבזה חותם האמת שלך להשליכו ארצה, "תעלה אמת מן הארץ", כי כבודה להיות בשמים שאין שם רשעים.

על כך מסיים המדרש מה שהשיב הקב"ה למלאכים: "הדא הוא דכתיב אמת מארץ תצמח". כלומר ההתגלות של אמ"ת שהיא חותמו של הקב"ה, תצמח דוקא מן הארץ שיש שם רשעים, כי כל זמן שהאמת היא רק בשמים בין מלאכי השרת, הרי הגילוי שם הוא רק בבחינת האות א' שבה, אבל כאשר האמת נמצאת למטה בארץ בין הבריות, שיש ביניהם צדיקים בינונים ורשעים, הנה שם נשלם הגילוי של כל ג' אותיות אמ"ת בתכלית השלימות, וזהו כבוד ה' שחותמו אמ"ת מבריה מן הקצה אל הקצה בכל המדרגות שבישראל.

מעתה יפתח לנו פתח להבין מה ששנינו בגמרא: "תורה דכתיב בה אמת... אין הקב"ה עושה לפני משורת הדין, דין דלא כתיב ביה אמת, הקב"ה עושה לפני משורת הדין". לפי האמור הביאור בזה, כי כאשר הקב"ה עוסק בתורה בשמים במתיבתא שלו, כמבואר בגמרא (ב"מ פו.) שהקב"ה עוסק בתורה עם המלאכים "במתיבתא

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני תחיל' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com